

**Een karterend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Grotestraat
te Eibergen, gemeente Berkelland (Gld)**

W.J.F. Thijs & G.W.J. Spanjaard

ARC-Rapporten 2010-126

Geldermalsen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Grotestraat te Eibergen, gemeente
Berkelland (Gld)

ARC-Rapporten 2010-126
ARC-Projectcode 2010/315

Tekst

W.J.F. Thijs & G.W.J. Spanjaard

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs & G.W.J. Spanjaard

Redactie

N. van Malssen

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

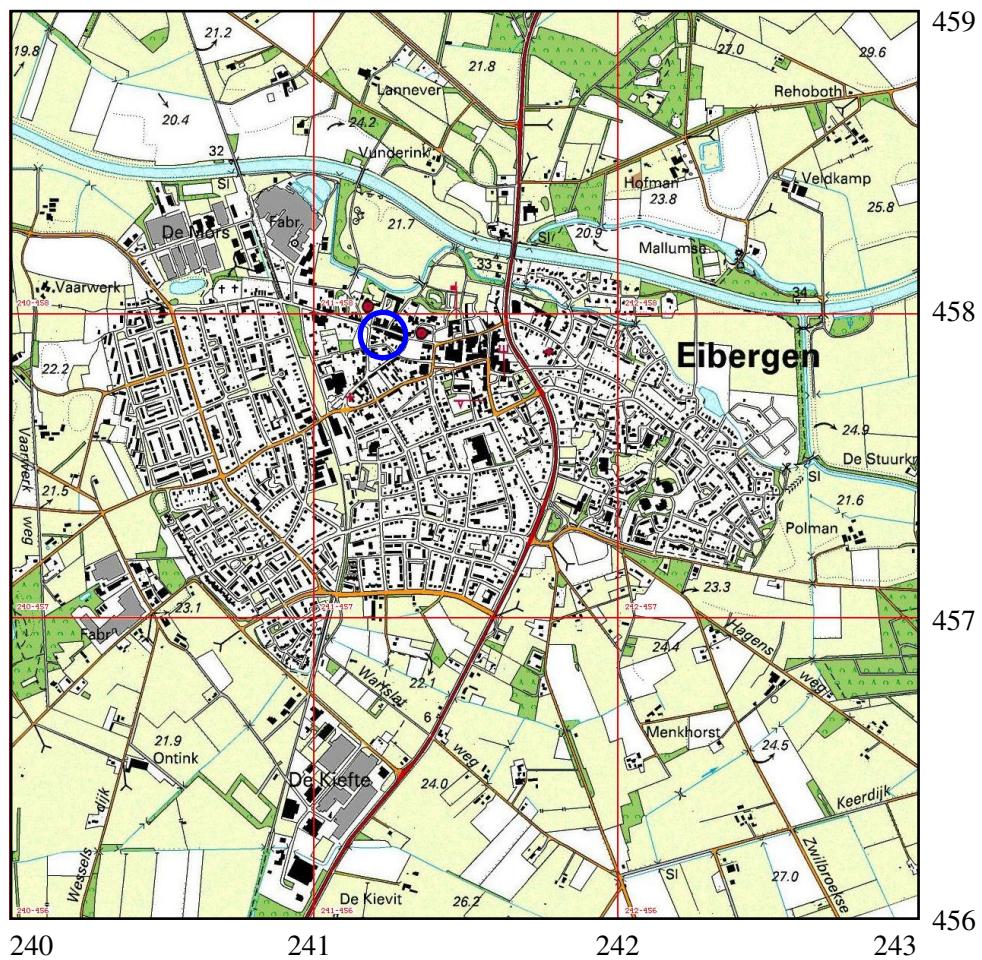
Projectnaam	Grotestraat, Eibergen
Projectcode	2010/315
Archisnummer	40.939
Projectleider	ir. W.J.F. Thijs
Contact	0345-620102, w.thijs@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Doetinchem, drs. G.W.J. Spanjaard
Contact	0314-365150, spanjaard@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Berkelland, dhr. W.M. Meijer
Contact	0545-250 289, M.Meijer@gemeenteberkelland.nl
Toetsing	Regio archeoloog Achterhoek, dhr. M. Kocken
Contact	0314-321235, m.kocken@regio-achterhoek.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Grotestraat 89 – 93
Plaats	Eibergen
Gemeente	Berkelland
Provincie	Gelderland
Kaartblad	34 G
RD-coördinaten	N: 240991/458007 O: 241025/457999 Z: 241031/457929 W: 241002/457942
Oppervlakte	1.800 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Drenthe, Laagpakket van Schaarsbergen, mogelijk bedekt met Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden.
Geomorfologie	Plateau-achtige terrasrest door landijs beïnvloed, met of zonder dekzand.
Bodem	Bebouwing. Op basis van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Berkelland is vermoedelijk een eerddek aanwezig.
Historische situatie	Tot begin 20ste eeuw in agrarisch gebruik, daarna woonperceel binnen bebouwde kom. Eerste bebouwing binnen noordelijk deel plangebied eind 19de eeuw. Gedurende 20ste eeuw toename bebouwing tot huidig niveau.
Archeologische verwachting	Hoge archeologische trefkans voor de periode Laat-Paleolithicum – Nieuwe Tijd.

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Doetinchem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Grotestraat 89 – 93 te Eibergen (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. In het plangebied zal de bestaande bebouwing gesloopt worden, waarna de nieuwbouw van een appartementencomplex gerealiseerd zal worden. Het zuidelijk deel van de onderzoekslocatie zal ingericht worden als parkeerterrein. Ter plaatse van de toekomstige bebouwing zal, bij de aanleg van een standaard fundering, de bodem tot een diepte van circa 1 m -mv worden afgegraven (bouwput). Hierbij worden mogelijk archeologische waarden bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 17 mei 2010 door drs. G. Spanjaard en ir. E.M. ten Broeke van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In mei 2010 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Op basis van de verzamelde aardwetenschappelijke gegevens wordt verwacht dat het plangebied op een relatief hoge terrasrest (met of zonder dekzanddek) ligt, nabij de overgang naar het relatief laag gelegen beekdal van de Berkel in het noorden. Vermoedelijk is binnen het plangebied een eerddek aanwezig. Uit deze landschappelijke ligging blijkt dat het plangebied vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest als (tijdelijke) nederzettingslocatie voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. Op basis van bovenstaande uitgangspunten kunnen in het plangebied archeologische resten voorkomen vanaf het Laat-Paleolithicum t/m de Nieuwe Tijd. Daarnaast grenst het plangebied aan de noordzijde aan een AMK-terrein van archeologische waarde en bevindt het zich binnen de attentiezone van 2 bekende archeologische vindplaatsen, daterend uit de IJzertijd. De kans op het voorkomen van resten wordt hoog geacht. Door de aanleg van

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Spanjaard, G., 2010: *Archeologisch bureauonderzoek Grotestraat 89 – 93 te Eibergen in de gemeente Berkelland*, Econsultancy Rapport 10035314 (conceptversie).

een eerdlaag, ook wel bekend als een plaggendeek of esdek, zijn mogelijk aanwezige resten in het plangebied goed bewaard gebleven. De archeologische resten komen voor onder de eerdlaag (A-horizont) en in de top van de terrasafzettingen/het dekzanddek (oorspronkelijke C-horizont). De vondstenlaag is opgenomen onderin de eerdlaag; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen de eerdlaag en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool (Groenewoudt et al. 1994). Archeologische sporen zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de fluctuerende grondwaterstanden, en daardoor afwisselend natte en droge bodemcondities, slecht zijn geconserveerd. Gedurende de 19de en 20ste eeuw is een groot deel van het plangebied bebouwd. Binnen de bebouwde delen is het oorspronkelijke bodemprofiel mogelijk in sterke mate verstoord geraakt, dan wel afgegraven tijdens de bouw.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing, verspreid over de locatie geplaatst. De positie van de boringen is bepaald met behulp van GPS. De maaiveldhoogte is bepaald aan de hand van het AHN.⁴ In totaal zijn zeven boringen geplaatst tot een diepte van ten minste 120 cm –mv. Voor het boren is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van 15 cm. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB). Het opgeboorde materiaal is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. Het zeefresidu is onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Door de aard van het landgebruik (bebouwd/verhard/begroeid) is er geen oppervlaktekartering uitgevoerd.

⁴www.ahn.nl.

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het karterend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. In alle boringen bleek het profiel opgebouwd uit zwak siltige, matig fijne zanden. De top hiervan werd in boringen 1, 2 en 4–6 gevormd door een laag opgebracht zand, die dient als stabilisatielaag voor de aanwezige terreinverharding. Op boring 3 na werd in alle boringen (onder de opgebrachte stabilisatielaag) een grotendeels intact bodemprofiel aangetroffen. De top van het aangetroffen bodemprofiel werd gevormd door een gemiddeld 60 cm dik eerddek (Aa-horizont), met daaronder een inspoelingslaag (B-horizont), een overgangslaag (BC-horizont) en daaronder het oorspronkelijke moedermateriaal (C-horizont). Dit bodemprofiel is geclassificeerd als een hoge zwarte enkeerdgrond. In boringen 6 en 7 kwamen vanaf een diepte van 1,1 m –mv roestvlekken voor in de C-horizont. Hier begint de zogenaamde gley-zone (Cg-horizont): het niveau waarbinnen de grondwaterspiegel fluctueert. In boring 3 bleek het bodemprofiel in sterke mate verstoord. De boring werd gestaakt op een verharding, die zich op een diepte van circa 1,2 m –mv bevond. Binnen het zuidwestelijke deel van de locatie bleek een waterpartij aanwezig, waarvoor de bodem plaatselijk was afgegraven tot een diepte van circa 0,5 m –mv en 1,5 m –mv (afb. 2).

De matig fijne zanden op de locatie betreffen eolisch afgezette dekzanden (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). Hierin is binnen de onderzoekslocatie oorspronkelijk een podzolprofiel tot ontwikkeling gekomen, waarop een eerddek is aangebracht. Hierbij is vermoedelijk de top van het podzolprofiel (Ah-horizont en mogelijk een deel van de B-horizont) opgenomen in het eerddek. Bij het aanbrengen van de aanwezige terreinverharding, vermoedelijk in de 20e eeuw, is binnen een groot deel van de locatie een laag stabilisatiezand aangebracht bovenop het eerddek. Ter plaatse van boring 3 is het bodemprofiel verstoord geraakt, vermoedelijk tijdens de aanleg van de huidige bebouwing. Er zijn op de onderzoekslocatie geen terrasafzettingen aangetroffen.

boring	bemonsterd (cm –mv)	type	datering
1	25 – 100	aardewerk, roodbakkend	Nieuwe Tijd, 18e eeuw
2	50 – 150	aardewerk, roodbakkend	Nieuwe Tijd
4	20 – 120	bouwmateriaal, enkele kleine fragmenten	Nieuwe Tijd
5	50 – 150	aardewerk, faience	Nieuwe Tijd, 17e – 18e eeuw
6	10 – 100	aardewerk, industrieel	Nieuwe Tijd
6	10 – 100	bouwmateriaal, enkele kleine fragmenten	Nieuwe Tijd
6	10 – 100	fragment van een griffel	Nieuwe Tijd
7	0 – 100	bouwmateriaal, enkele kleine fragmenten	Nieuwe Tijd

Tabel 1. Overzicht van de vondsten uit de boringen.

3 Archeologische resten en indicatoren

Vanwege de sterke mate van bodemverstoring ter plaatse van boring 3, is van deze boring geen zeefmonster genomen. Van de overige boringen is het archeologisch relevante niveau bemonsterd. Deze monsters zijn nat gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. In de boringen zijn meerdere archeologische resten aangetroffen (tabel 1). De resten zijn gedetermineerd en gedateerd door aardewerkspecialist mw. drs. K.L.B. Bosma (ARC bv). Naast de vondsten is in het zeefresidu van alle boringen ook sporadisch fijn verdeeld houtskool aangetroffen en kolengruis in hoeveelheden van weinig tot matig veel.

4 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de locatie waarschijnlijk op een relatief hoge terrasrest (met of zonder dekzand), nabij de overgang naar het lager gelegen beekdal van de Berkel. Vermoedelijk is binnen de onderzoekslocatie een eerddek aanwezig. De kans op het voorkomen van archeologische resten wordt hoog geacht. Aan de noordzijde grenst de locatie aan een AMK-terrein van archeologische waarde, de historische kern van Eibergen. Tevens ligt de locatie binnen de attentiezone behorend tot twee bekende archeologische vindplaatsen, daterend uit de IJzertijd. Verder zijn rondom de onderzoekslocatie verschillende archeologische resten aangetroffen, daterend uit het Neolithicum, de IJzertijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

Het karterend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat binnen de onderzoekslocatie een dekzandrug aanwezig is. Hierin is oorspronkelijk een podzol bodemprofiel tot ontwikkeling gekomen, waarop een eerddek met een dikte van circa 60 cm is aangebracht. Tijdens het aanbrengen van het eerddek is de top van het podzolprofiel opgenomen in het eerddek. Het bodemprofiel is geclassificeerd als een hoge enkeerdgrond. Op het eerddek is binnen een groot deel van de locatie een stabilisatielaag bestaande uit schoon zand aangebracht, ten behoeve van de terreinverharding. Ter plaatse van de waterpartij is het bodemprofiel afgegraven tot een diepte variërend van 0,5 tot 1 m –mv. Gezien de dikte van het eerddek is het waarschijnlijk dat het archeologische niveau ter plaatse van de bebouwing zal zijn aangetast door de aanleg van de fundering. Ter plaatse van boring 4 bestaat de bebouwing slechts uit een overkapping, waardoor het bodemprofiel hier vermoedelijk nog grotendeels intact is (afb. 3).

In de zeefresiduen van de boringen zijn houtskoolresten, kolengruis, aardewerkfragmenten, een deel van een griffel en bouwmetaal aangetroffen, daterend uit de Nieuwe Tijd. Enkele aardewerkfragmenten konden nader worden gedateerd als afkomstig uit de 17e en 18e eeuw. Gezien de kleine hoeveelheid aangetroffen resten, in combinatie met het gegeven dat de locatie aan het begin van de 19e eeuw onbebouwd was, vormen deze waarnemingen geen duidelijke indicatie voor bebouwing binnen het plangebied in de 17e en 18e eeuw. Vermoedelijk betreffen de resten huisvuil, dat is opgebracht met het eerddek.

5 Aanbeveling

Op de locatie is een intact eerddek met hieronder een podzolbodem aangetroffen. Door deze bodemopbouw blijft de hoge trefkans op intacte archeologische sporen bestaan. Deze hoge trefkans is in het karterend onderzoek niet bevestigd. Hiernaast zal de nieuwbouw vrijwel geheel worden gerealiseerd te plaatse van de huidige bebouwing. Ervan uitgaande dat ter plaatse van de huidige bebouwing het bodemarchief reeds is verstoord zal de aantasting van het bodemarchief door deze werkzaamheden te verwaarlozen zijn. Op het zuidelijk deel wordt alleen bestrating aangebracht. Voor deze bestrating wordt geadviseerd om niet dieper te graven dan 0,4 m –mv. Mocht er wel dieper worden gegraven, dan wordt geadviseerd om een vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Met in achtneming van deze restrictie wordt geadviseerd om het plangebied vrij te geven. De archeologische meldingsplicht blijft echter bestaan. Mochten tijdens toekomstige graafwerkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan het bevoegd gezag, de gemeente Berkelland, te worden gemeld. Het bevoegd gezag beslist of de locatie definitief kan worden vrijgegeven.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Groenewoudt, B.J. et al., 1994. *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 17).

Mulder, E.F.J. de, M. C. Geluk, I.L. Ritsema, W. E. Westerhoff & T. E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Eibergen (gemeente Berkelland) - Grotestraat 89-93

Boorpuntenkaart

Legenda

- Plangebied
- ★ Boorlocatie
- Waterpartij, bodem grotendeels afgegraven tot circa 1,5 m -mv
- Waterpartij, bodem grotendeels afgegraven tot circa 0,5 m -mv

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: G.W.J. Spanjaard.

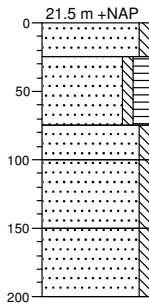

Afbeelding 3. Verspreiding intact bodemprofiel (groen). Door: G.W.J. Spanjaard.

Bijlage 1 Boorprofielen

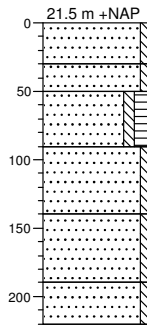
Boring: 01

X: 241025
Y: 458000

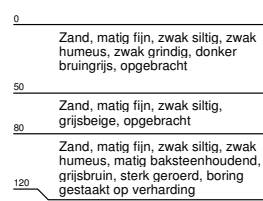
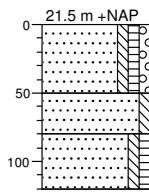
Boring: 02

X: 241015
Y: 458000

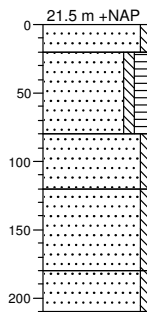
Boring: 03

X: 241010
Y: 457970

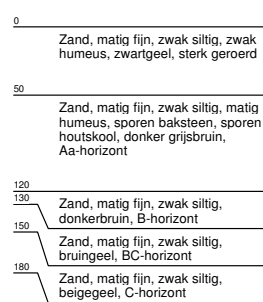
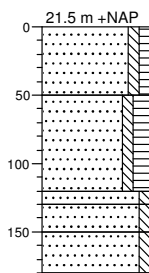
Boring: 04

X: 241005
Y: 457980

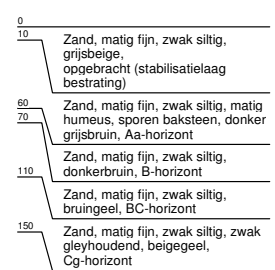
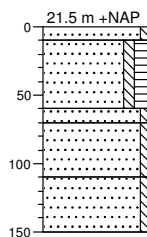
Boring: 05

X: 241015
Y: 457955

Boring: 06

X: 241015
Y: 457940

Oprachtgever:

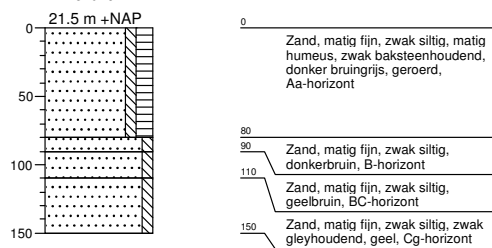
Locatie: Grotestraat 89-93, Eibergen

getekend volgens NEN 5104

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 07

X: 241030
Y: 457940

Opdrachtgever:

Locatie: Grotestraat 89-93, Eibergen

getekend volgens NEN 5104

Legenda (conform NEN 5104)

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur

olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarden

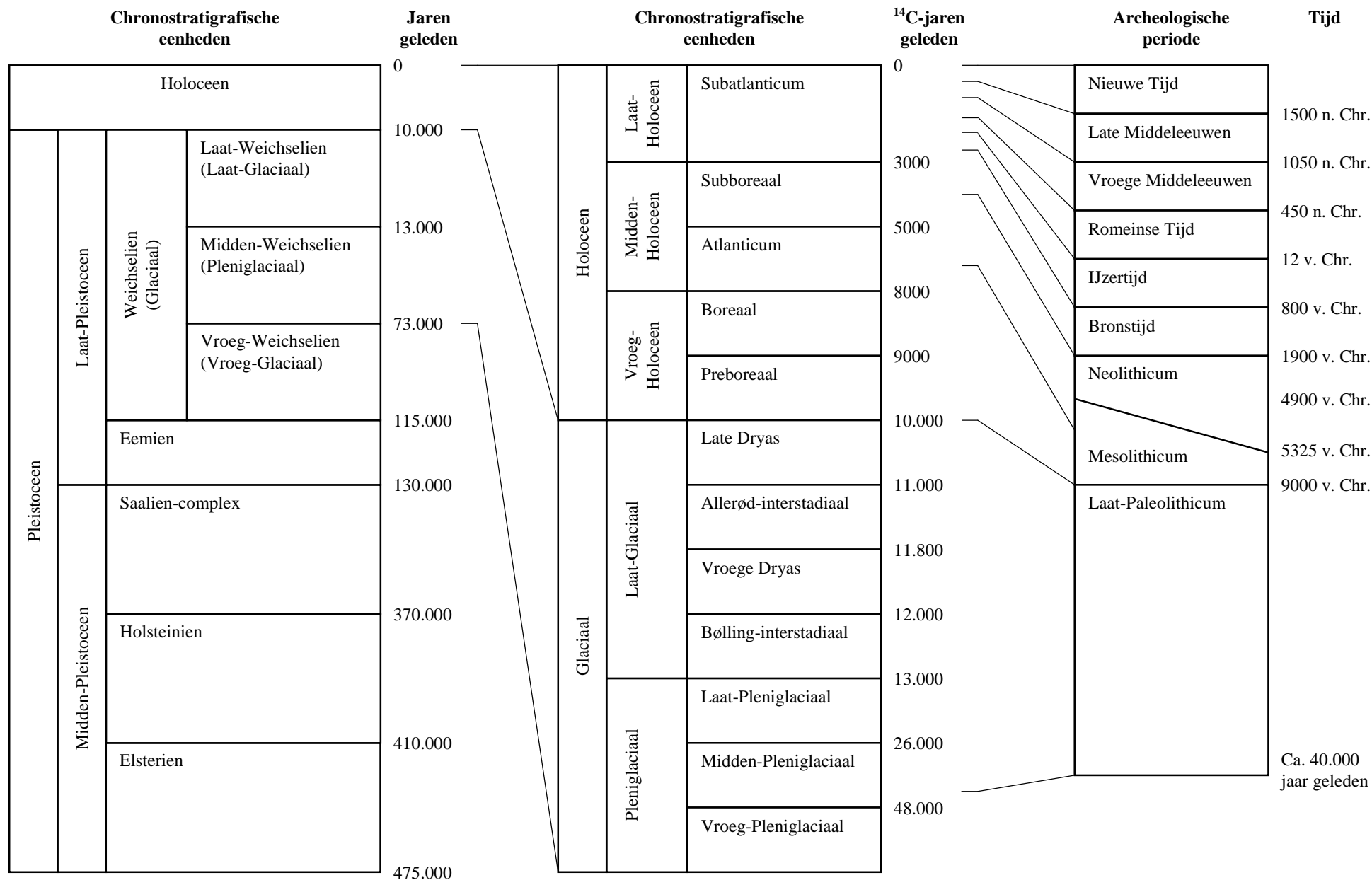
	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroerd monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand (tijdens veldwerk)
	Gemiddeld laagste grondwaterstand
	slib
	water

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.